

חנוכה -

מאור קטן לאור איתן

רעיונות לפעילויות ומערכי שיעור לכיתות ד' ומעלה

מבוא

חנוכה הוא חג שיכול להתחבר לנושאים וסוגיות הקשורים למשבר האקלים וסביבה בכלל בדרכים שונות. הרשת הירוקה מציעה רעיונות כיצד לחבר את החג הנחמד והאהוב הזה לתכנים ולרעיונות גדולים של שמירה על הסביבה שלנו, לשאל שאלות כמו "מהו אור? לשם מה החושך?" ולחבר את הג לערכים משמעותיים נוספים.

הפעילויות המוצעות מקדמות גם מיומנויות של המאה ה-21 כגון חשיבה יצירתית, יכולת עבודה בקבוצה ושיתוף פעולה, חיבור לטבע ולמה שסביבנו ועוד. אלה מיומנויות חשובות גם בהקשר של התמודדות עם משבר האקלים, מכיוון שהן מקנות חוסן נפשי ויכולת התמודדות עם מציאות משתנה.

בחלק הראשון אנו מציעים פעילויות מיינדפולנס, התבוננות פנימית והעצמה אישית, דרך האותיות שעל הסביבון.

בחלק השני יש פעילויות שקשורות יותר החוצה, לנושאי סביבה המתחברים לחנוכה, כמו זיהום אור, כיצד לחגוג בלי לייצר פסולת ונזק סביבתי ועוד.

א. העצמה דרך סביבונים

מטרות:

- חיבור רגשי של התלמידים/ות לעצמם ולסביבתם דרך תכני חנוכה
- "האור שבתוכנו" – העצמת התלמידים ע"י הדגשת האור שבתוכם
- מתן משמעות עמוקה יותר לאור של חנוכה

חומרים:

- סביבונים שונים
- ציטוט של הרב קוק מוקרן בשקף או לכתוב אותו על הלוח או על בריסטול
- כלי כתיבה אישיים
- פתקיות ולוח שעליו שמים פתקיות לפי האותיות נגהפ של הסביבון

מהלך הפעילות:

מחלקים לקבוצות של כ-4 תלמידים/ות

מסובבים סביבון, וכשנפול על צידו – כל קבוצה צריכה לחשוב על מילים שקשורות ליחסים עם הסביבה, קיימות, או משבר האקלים (לפי רמת הכיתה והנושאים אליהם חשפתם אותם), באותה האות, למשל:

נ = נחסוך, נתחשב, נס שיקרה לסביבה....

ג = גדולה לחסוך, גם אני שומר על הסביבה...

ה = הצלחה, הרגלים, הגשמה...

פ = פירגון (לעצמי, לאחרים ולסביבה), פעילות למען, פה- כאן ועכשיו – להיות נוכחים ברגע...

אפשר גם לקחת את הפעילות לכיוון של העצמה אישית והתבוננות פנימית וגם בחיבור לסביבה: לפתוח בציטוט של הרב קוק:

"צריך שכל איש ידע ויבין שבתוך תוכו דולק נר, ואין נרו שלו כנר חברו, ואין איש שאין לו נר.

וצריך שכל איש ידע ויבין, שעליו לעמול ולגלות את אור הנר ברבים, ולהדליקו לאבוקה גדולה ולהאיר את העולם כולו"

(הרב קוק)

ליקטה, ערכה וכתבה: הילי אגין, הרשת הירוקה

מהלך הפעילות:

מטרות:

- חשיבה סביבתית על המושגים אור וחושך ומה משמעותם
- הבנת הבעיה של זיהום אור ומה האתגרים שהוא מביא לנו
- העלאת רעיונות איך אפשר לחגוג חנוכה בצורה שמצמצמת את טביעת הרגל האקולוגית שלנו ואת השפעתנו השלילית על הסביבה
- דמי חנוכה והנזק של תרבות הצריכה - נבין את הבעיה ונחשוב איך יוצאים ממלכודת הצריכה

חומרים:

תמונות של חנוכה וכריסמס ושל כדו"א בחושך - להקרנה או להראות מודפס.

המורה יכולה להראות תמונה של חנוכה וגם של אורות כריסמס, למשל:

ותשאל: מה משותף לשתי התמונות? תמונה של כריסמס, חג נוצרי, ושל חנוכה, חג יהודי?

שניהם מתקיימים בדצמבר, בתחילת החורף, בעונה החשוכה בחצי הכדור הצפוני שבו אנו חיים, עונה בה היום קצר והלילה מתארך. שני החגים עוסקים באור ומאירים את החושך שבחוץ.

המורה פותחת בשיח: מה המשפט הזה אומר לכם? כל אחד ואחת יכולים לפרש את זה בדרכים שונות, מה זה "לגלות את אור הנר ברבים" או "להדליקו לאבוקה גדולה ולהאיר את העולם כולו". לכתוב דברים שונים שעולים, ולראות איך הבאת אור קשורה לעשיית טוב.

המורה נותנת שאלות לכתיבה אישית (מצ"ב). מסובבים את הסביבון ולפי האות שיוצאת כל תלמידה. כותבים לעצמם תשובה על פתקית.

נ

- **מהו נס בשבילי?** איזה נס הייתי רוצה שיקרה לי? נשתף משהו שקרה לי, פעם שהוא נס בשבילי (הצלחה וכדומה)?
- **נר** - מה מדליק אותי? מה מאיר לי את הדרך?

ג

- **גבורה** - מיהו גיבור/ה בעיני? איזה כוח גבורה יש בי?
- **גדול** - מה מגדיל ומעצים אותי, מה הכוח שלי? מה גורם לי להרגיש מסוגל/ת?

ה

- **הצלחה** - איזה הצלחות היו לי? מה עזר לי להצליח? איך הרגשתי?
- **הרגל** - איזה הרגל אני יכול/ה לאמץ לשיפור הסביבה ולצמצם את הנזק? מאיזה הרגל אני רוצה להיפטר?
- **הגשמה** - מה הייתי רוצה להגשים, חלום שיש לי?

פ

- **פירגון** - לעצמי ולאחרים, וגם לסביבה. על מה אני מפרגנת? איך אני מפרגנת?
- **פעילות שאני אוהב/ת** ולמה?
- **פריט אישי** - שלא מוותר/ת עליו?
- **פה** - כאן ועכשיו, להיות נוכחים ברגע הזה.

לסיום:

לאחר הכתיבה האישית המורה יכולה להציע לנהל שיח שיתופי ולשתף בדוגמאות, ולאחר מכן אפשר לכתוב על פתקיות ולשים על לוח או על בריסטול שיש עליו את אותיות הסביבון (נגהפ), מתחת לכל אות את מה שכתבו באות הזו, ולייצר "לוח סביבון האור שבתוכנו" או כל שם אחר ולתלות בכיתה.

מה זה זיהום אור?

המורה תציג את המושג "זיהום אור" – תאורת יתר שיש לנו ברוב הערים, שמונעת או מצמצמת מאוד את האפשרות לראות כוכבים ופוגעת גם בשאר היצורים החיים, שזקוקים לחשיכה בשעות הלילה לפעילותם התקינה.

מה אפשר לעשות כדי לצמצם זיהום אור?

הנה רשימה של סרטונים קצרים בנושא. אפשר לצפות בכמה יחד או להתחלק לקבוצות, כל קבוצה תצפה בסרטון ותכתוב: מה הבעיות שגורם זיהום אור, מי נפגע מזיהום אור ואילו פתרונות יש.

למה האדם מרגיש צורך להאיר את החושך? מה גורם לכם החושך? נותנים לתלמידים לחלוק אסוציאציות ורגשות שהחושך מייצר.

זה טבעי לחשוש ולפחד מחושך, אך האם יש גם יתרונות לחושך? מה נותן לנו חושך?

אפשר להשתמש בפעילות השתילה של כיתות א-ג עם הסברים על צמחים שמתחילים לפני הנביטה לגדול בחושך, בע"ח שגדלים ברחם בחושך. כולם צריכים חושך כדי לצבור אנרגיה ולצאת לאור. חושך חשוב לנו בלילה בשביל לישון ולנוח ולאגור כוחות.

המורה תקרין את [התמונה של כדור הארץ בחושך](#):

רשימת הסרטונים:

1. [מונעים זיהום אור - רשות הטבע והגנים.](#)
2. [זיהום אור מהחלל.](#)
3. [העש - סיפור על תאורה וחושך.](#)
4. [נתיבי ישראל קפסולת ידע - זיהום אור.](#)
5. [לומדים מהחלל - גיאוגרפיה וזיהום אור.](#)
6. [זיהום אור \(6 דקות\).](#)

את התשובות ניתן לרכז על הלוח.
לדוגמה:

שניתן לראות בה שיש אזורים מוארים בחשמל ואזורים חשוכים לגמרי. היא תשאל מה רואים, ותכוון בהדרגתיות לכך שיש מקומות יותר מוארים ויש חשוכים.

מה מאפיין אותם?

ניתן לראות שהאזורים המוארים הם במדינות מפותחות ועשירות עם כסף, שיש להן חשמל. יש מקומות חשוכים כי זה מדבר או ג'ונגל, כמעט בלי יישובים, אבל יש גם אזורים גדולים שמושבים בצפיפות אך לא מוארים בחושך (למשל באפריקה), בגלל שאלה מדינות ללא תשתית חשמל.

שואלים: למה צריך תאורה מלאכותית? (למשל נותן ביטחון ברחוב, יותר נוח לפעול באור, האדם פעיל גם בלילה בתקופתנו וזה נוח שיש אור...)

הנושא מזמן דיון על נושא תרבות הצריכה. החברה שלנו עוסקת בלקנות ולצרוך עוד ועוד. מה בעצם הבעיה עם זה? לשאול תלמידים מה הם חושבים, ומתוך כך להעלות את הנושאים של ייצור פסולת מרובה ללא פיתרון, ניצול משאבים רבים מתכלים ולא מתחדשים, שינוע רב וזיהום אוויר. לכן אנחנו רוצים לחשוב איך אפשר לצמצם את הצריכה שלנו בחג החנוכה, להנות ולחגוג בלי לזהם יותר מדי.

לסיום:

הכיתה יכולה להחליט מה בכוונתה לעשות למען הסביבה בחנוכה ו/או לתכנן מסיבת חנוכה סביבתית.

בהצלחה וחג שמח!

ג. חנוכה חסכוני זה יותר סביבתי

נצייר שמש אסוציאציות - מה יש לנו בחנוכה:

- סופגניות
- לביבות
- חנוכה
- סביבונים
- דמי חנוכה
- מטבעות שוקולד
- וכו'...

נעבור על המרכיבים ולחשוב: איך אפשר לחגוג בצורה יותר בריאה לנו ולסביבה? למשל:

- **סופגניות:** להביא סופגניות קטנות (ואז זורקים פחות מה שלא נאכל), לאכול בלי כלים חד פעמיים.
- **לביבות:** השלכת הקליפות לקומפוסט ואת השמן הנותר למיחזור (יש גופים שאוספים את השמן. לעומת זאת השלכת שמן למערכת הביוב הביתית פוגעת בה וגורמת לתקלות) או לפח האשפה בצורה מבוקרת.
- **חנוכה:** להכין לבד מחומרים בשימוש חוזר, להכין נרות מדוגם דבורים (ראו בפעילות לכיתות א-ג).
- סביבונים: לשמור משנה לשנה ולא לקנות מחדש.
- **דמי חנוכה:** אולי אנחנו ניתן הפעם דמי חנוכה לסביבה, בכך שנעשה פעילות לשמירה על נקיונה, לשתילה או משהו אחר?
- **מטבעות שוקולד:** כל מטבע עטוף באלומיניום. אפשר לחשוב על חלופה בריאה יותר ומזהמת פחות, למשל מגשי ירקות ופירות, או להכין לבד כדורי שוקולד.

